

## AZ ÉV ÜNNEPEI PIPÉN

Az anyakönyv végére jutottam, de mondanivalóm tovább tart. Illyés Gyula nyomán, a „*magasba emelt faluból*” *addig alá nem szállhatok, amíg egykori jeles napjairól, szép szokásairól meg nem emlékezem.* Pipei kilenc évünk alatt azokat együtt éltük át híveinkkel. A hozzájuk fűződő hiedelemanyagot a feleségem gyűjtette tanítványaival.

Isten nevében kezdtük el az *Új esztendőt*. A templomban főhászkodtunk segítségéért. Istentiszteletről kijövet a legények a toronyból elénekelték az „Adjatok hálát az Istennek” kezdetű zsoltárt. Majd, csillagszóró röptetés közben „Boldog Újévet” kiáltással üdvözölték a templom előtti gyülekezetet. Én rövid beszéddel köszöntöttem a jelenlevőket.

Az első pipei újesztendei köszöntés örök emlékem maradt. 1948 első órájában történt. Beszédem után valaki elkezdte és a nép rázendített a „Kossuth Lajos azt izente” kezdetű népdalra. Pipe népe a magyar szabadságharc centenáriumi évébe ezzel az üzenettel indult.

Az újesztendői hiedelmek a mellékletben vannak megemlítve, Adorjáni Juliánna gyűjteményében.

Az *Újesztendő – Vízkereszt hete* a pipei borosgazdákat nagy feladat elé állította. A pipei lónak a zab, a bornak, a seprő volt az anyja. Ezért hagyták szürettől vízkeresztig rajta ülepedni. *Ezen a héten történt a borlehúzás, de csak napfényes időben,* mert homályos napon a bor felzavarodik. A pipeiek nem ismerték a modern borászat előírásait, de azért boruk hírneve messze földre terjedt. A szászoktól is sok mindent tanultak, de az általuk gyakorolt módszert nem alkalmazták, mely szerint: „Szőlő anynyi lesz, amennyit a jó Isten akar, de bor annyi, amennyit én akarok”. A híres Kis-Küküllő menti borvidék egyik leghíresebb

bortermelő faluja receptjéhez sem igazodtak: „Bornál a szőlő csak annyi, mint kenyérnél a kovász, a többi a kút és a cukor dolga!” A pipeiek jó Istennel nem versenyeztek. Megelégedtek áldásával, melyet munkájukkal kiérdemeltek.

A borlehúzás után volt mivel a *farsangi* vidám napokat *át-múlatni*. A pipeiek éltek is a lehetőséggel.

A *fonóban* „*Bakkusok*” szórakoztatták a fiatalságot. A legtöbb orsó ilyenkor esett a földre. Kiváltásuk Pipén is édes jutalmat érdemelt.

Az orsóleesés és felemelés következménye sokszor lakodalom lett. A legtöbb, éppen farsang idejére esett. Nem csak az igazi, hanem az *állakodalom* is. A hagyományos kort illetően házalásom során Ilka – Kótya Andrásnál a 74 szám alatt szóba hoztam hogyan szolgáltam az állakodalomban. A Pipéről Nádasra telepedettek és a sorvadó falu farsangjáról beszélnek Barabás László mosolyt derítő, könnyet fakasztó szép sorai, melyekre a pipei Tót Jancsi kapcsán már utaltam. Írása megkapóan példázza azt, hogy az elszármazottak hogyan viszik magukkal régi szokásaikat és ültetik át azokat utódaik gyakorlatába. Nádasról indul Pipére a „bakkusozó” nászmenet, melynek résztvevői: „szinte mindannyian, pipei származásúak. Pipei az apjuk, anyjuk vagy még ők is ott születtek”.

Farsang zárónapján, *húshagyókedden* tartottuk a nagy népszerűségnek örvendő, telt házasság, házasember szindarabos bált. E naphoz, hiedelem is fűződik: „Húshagyókedden, ha fon valaki, kendere szulákos lesz.”

A *hamvadószerdán beállott böjtben* a pipei unitáriusok sem lakodalmaztak, nem vigadoztak.

1934 előtt *Virágvasárnapján* volt a konfirmáció.

*Húsvét nagyhetén* minden reggel és az esti alkonyat előtt istentisztelet volt, néhány idősebb asszony részvételével.

*Nagypénteken* szigorúan böjtöltek. Húsos-zsíros ételt nem fogyasztottak. Héjjalt kukoricát, aszalt gyümölcsöt: szilvát, almát főztek, „kakast” pattogtattak. Délelőtt, délután, istentisztelet volt. Az asszonyok sötét ruhában, fekete fejkendővel jöttek a templomba, mintha temetésen lennének. A nagypénteki

szertartást a tanügyi reform előtt mindkét alkalommal a kántor végezte. A szószekről, régi kottából elénekelte a passiót, Jézus szenvedése történetét.

Legtöbb háznál nagypénteken délután vágják le a húsvéti bárányt, vérét eleresztették. Aprólékjából tokányt készítettek és a „vacsoracsillag feljötte” után megvacsorázták.

*Nagyszombaton* mezei munkát nem végeztek: A férfiak az udvaron, az istállóban tevékenykedtek, az állatok ünnepi takarmányát előkészítették. Az asszonyok, az ünnepi asztal hozzávalóit készítették, főztek, sütöttek.

*Húsvét első napján* a család konfirmált tagjai úrvacsorához készültek, előtte semmit sem reggeliztek. Az úrvacsoraoasztásnál *a szakrális a profánnal* kiegészült.

*A szakrális* alatt a lelkész szolgálatát értem, magát a liturgiát. Formája egyház-szerte egységes. Tartalma liturgus-függő. Fő elemét, az ágendát a maga szemlélete, értelme, stílusa szerint fogalmazza meg minden lelkész.

*Profán* alatt a hívek eljárását értem, mely a hagyományokban gyökerezik és faluközösségekként változik. Tárgyi kellékekről ők gondoskodnak. A klenódiumokat, kelyheket, kannákat, terítőket a régi családok adományozták. Az úrvacsorai jegyeket, a kenyeret és a bort is a hívek adják, a faluközösség hagyománya szerint. Pipén csak a kenyeret adták a családok, ünnepenként felváltva. A borhoz a mustot szüret után, mustkepezéskor, a papi pincébe egy kis hordóba 1–2 literenként adományozták. Az ebből kiforrt borból vittek az úrasztalához, a „megyedolga” – egyházi községmunka, áldomása is innen került ki. A lelkész a must adományokat, név szerint az Aranykönyvbe írta és Újesztendőben felolvasta.

*Profán eljárás az Úrasztala előkészítése, megterítése.* A kenyeret ajándékozó ünnepszombatján a megyebíróhoz viszi, aki az ünnep első napján, harangozás alatt, átadja a lelkésznek. Amíg a lelkész a kenyérszeleteket falatnyi kockára vágja, és az erre a célra adományozott tálcára helyezi, addig a megyebíró és az egyházi a két kulcsra (egyik a lelkésznel, másik a megyebírónál állt) záródó eklézsia ládjából kivette a két kelyhet – egyik a férfiaké, másik az asszonyoké volt – és a terítőket.

Mindezeket, a felvágott kenyeret és a borral teletöltött kannákat, átvitték a templomba. Harmadik harangozás alatt, megterítették az asztalt. Mire a hívek a templomba gyülekeztek, az úrasztala megterítve, készen várta őket.

A hívek nemüket, korukat, családjukat megillető padjaikba ültek.

A belépő lelkészt felállva fogadták, majd éneklés után leülve, figyelemmel végighallgatták szószéki szolgálatát, ki annak végeztével a 166. sz. úrvacsorai ének után kiállott az úrasztalához, imádkozott és ágendát mondott. A hívek ezután kezdtek az úrasztalához sorakozni. Itt már a profán vette át a szerepet. *Az úrasztalához való kiállítás a faluközösség hagyománya szerint történt, szigorú rendtartással, nem és korcsoportok szerint. Külön a férfiak, külön a nők. Először az öreg emberek, majd a fiatalabb házasemberek, kiket külön csoportban a nőtlen legények követtek. Az asszonyoknál szintén így történt. Előbb az idősebb, fekete fejkendős asszonyok, majd világosabb kendővel a fiatalabbak, végül a hajadon leányok, az általunk bevezetett szokással – népviseletben. A kiállítás rendjében mindenki tudta, hol a helye. Egymás nemét, korát, családi állapotát tiszteletben tartották. Pipén álló úrvacsora volt. Mindenki a maga helyén állott és a lelkész hívei elé lépve rendre adta a jegyeket.*

*Az úrasztalához való járulásnál a profán összeütközött a szakrális szemlélettel. Az Unitárius Káté 133-ik kérdésének tanítása szerint úrvacsorával élni kell minden megkonfirmált unitáriusnak, aki Jézus tanítását tiszteletben tartja. A pipei hitvallás azt tanítja: nem élhet minden megkonfirmált úrvacsorával. Káténk szerint „a bűnösök élhetnek úrvacsorával, nem is kell eltiltani őket, mert Jézusra való emlékezés, megjavulásukat elősegítheti”. A pipei hitvallás szigorúan eltiltja őket. A Mózes és Jézus törvényei ellen vétőket nem engedi a szentjegyekhez nyúlni. Akik a nagyhéten káromkodtak, civakodtak, torzsalkodtak, loptak, csaltak, hazudtak, nem részesülhetnek úrvacsorában. Döntőbírójuk a lelkiismeretük volt. Egy alkalommal megfigyeltem, a férfi eljött a templomba, de mikor korcsoportja kiállott, ő a helyén maradt. Bizonyára bűn terhelte lelkiismeretét. Az*

áldott állapotban levő asszonyok sem részesülhettek a szentvendégségben. Megvárták, míg gyermeküknek életet adtak, és a keresztlőviz azt kimentí a gonosz hatalma alól.

A szakrális – profán ellentét a borkiosztásnál elsimult. A kenyeret egyedül osztottam ki, a bort a megyebíró segítségével. A kelyhet rendre adtam híveim kezébe. Hátam megett, boros kannával a kezében, a megyebíró kísért. Mikor a kehelyből a bor fogytán volt, félfordulattal feléje tekintettem, és ő a kannából újratöltötte.

Az úrvacsoraosztás alatt a gyülekezet, a kántor vezetésével orgonaszó kíséretében végig énekelt.

A szakrális szolgálatot profán mozzanat, a liturgiát paraliturgia fejezte be. Az asztalt a megyebíró és az egyházi leszedték, a terítőket és a klenódiumokkal a papi lakra visszavitték, az eklézsia ládájába helyezték. A tálcán maradt kenyeret és a kannában maradt bort az egyházi emberek a papi család tagjaival együtt elfogyasztották. Egymásnak boldog ünnepeket kívántak. A szelételésből megmaradt kenyér a papi családot illette.

Az úrvacsorából hazatérők így köszöntötték az otthon maradtakat: „Adjon Isten részt a könyörgésből”, Valamelyikük az öreg bibliából kikereste a textust és azt felolvasta. *Aztán mindnyájan asztalhoz ülve elfogyasztották az ünnepi ebédet: tyúkhúsleves, sóbafőttel, paradicsommártással. Előtte pálinkával, utána borral koccintottak. Diós, mákos vagy fehér kalács volt a nyomaték, de a tejfölös lepény sem hiányozhatott. A bárányhús másodnapján került terítékre.*

*Elsőnapján tánc nem volt. Az asszonyok és a nagyobb leányok elkezdték a pirostojás festést. Bolti festéket használtak: pirosat, kéket, zöldet. Hagymahéj főztjével is festettek, szép barna színű tojást, hímes tojást is készített. Főtt tojást rózsza vagy más zöld levéllel bevontak, harisnyaszárba kötve a festővízbe tették. Ha mást nem találtak, akkor murok és petrezselyemlevél is jól fogott. Nevet, „Emléket” is írtak rá. A tojást a keresztyermeknek, az öntözőknek, a pásztoroknak festették, de csak másodnapján osztották szét. Aki elsőnapján tojást osztogatott, azt a „zsitár” (határpásztor) „behajtotta a bíróhoz”, ahonnan csak váltság ellenére szabadulhatott.*

*Húsvét másodnapján reggel a pásztorok, a major (juhásztor), ha már kihajtott, akkor a disznópásztor is házról-házra járt, ünnepet köszöntöttek, pirostojást, kalácsot vagy lepényt kaptak a gazdáktól.*

Húsvét másodnapján korán a gyermekek négy-öt fős csoportban megindultak öntözni. Kétdecis üvegbe „szagos vizet” tettek (szappan levét), ronggyal lekötötték, azt tüvel kiszúrkálták, hogy a víz tudjon kifröccsenni. Siettek harangozásig befejezni, és a harangozás alatt ellepték a templom környékét, szívrepesve várták a templomba jövő keresztanyuktól a pirostojás ajándékot. Ha valamelyik keresztanya erről megfelejtkezett, egész évben hallotta keresztgyermekétől a szemrehányást: „Hagyja csak el, nem adott húsvétkor pirostojást!” A legszebb hímes tojást Zongor Samuné, Sárrika néni festette. Bizonyára ezért volt neki a legtöbb keresztgyermek a faluban. Pedig ők gyermektelenek voltak.

Az idősebb generációtól hallottam, hogy *1950 előtt a legények húsvét másodnapján reggel csoportosan jártak öntözni. A lányokat az utcán, udvaron, ahol találták, egy veder vízzel leöntötték. Harmadnapján a leányok ezt viszonyozták.*

Húsvét másodnapján gyakori volt a lakodalom.

*Harmadnapját is megünnepeltük. Délelőtt és délután istentisztelet volt. Másod és harmadnapján délután vecsernyéig, majd utána estig, tánc volt – régebb egy „fogadott háznál”, leginkább Pali Mózsiné udvarán. 1948 után az iskola kiürített termében, vagy kibővülése után a Kultúrotthonban. Tánc után éjfélkor a legények elindultak „hajnalozni”, szeretőiknek éjjeli zenét adni.*

A pipei unitáriusoknak *húsvét utáni jeles napja volt április 24-e, Szent György napja. Az ezt követő vasárnap kezdődött az ifjak számára a nyári vasárnap tanítás, amint már a házalásom során ismertettem.*

Szent György napjának *gazdasági jelentősége* is nagy volt. A konfirmált legények erre a napra be kellett fejezzék a „*Csorgójavítást*”. A falubírója által kitűzött napon a legények 3–4-es csoportokra oszoltak. Minden határra kiment egy-egy csoport a

kutakat és a csorgókat kitisztítani. Minden határon volt 3–4 kút, összesen kb. 12. Nevezetesebbek voltak:

– „Kelenvölgyé”-ben a „Kútfő” (A 7-es házszám alatt említettem már).

– „Szent János völgyé”-ben a „Hollós kút”. A hagyomány onnan származtatja nevét, hogy a hollók idejártak inni.

A legények a kutak, források környékét kitakarították. Zöld ággal lefedték. Bodzafából csorgót készítettek, hogy a víz ezen erégeljen. Így a kutyák és más állatok nem tudnak hozzáférni. Munkájukat az esküdtek ellenőrizték. Ha dolgukat jól végezték, áldomást kaptak. Áldomás közben egymásnak eldicsekedtek, ki milyen szépen takarította ki a ráeső kutat.

Szent György napja előtti és utáni hét volt a legalkalmasabb idő a *törökbúza (tengeri) vetésére*.

Szent György nap előtt a *juhostársaság gyűlést* tartott. Birtok szerint „ellicitálták”, hogy kinek-kinek hány éjszaka hálhat a földjén a juhsereg. Szent György napján volt a „juhbemérés”. A major egy helyre gyűjtötte a juhokat. Sorra fejte azokat. Amelyik juhtól nem fejt egy „dióhéjnyi” tejet, arra nem adott „ázalékot”, ami 6 kg sajtot és 1 kg ordát jelentett évente egy juh után. Az e napon fejt tejből készült sajt és orda a „majorbíró” jussa volt. A bemérés után a juhos gazdák a „majorházat” kiköltöztették az ugarhatárra, a „lészakapukkal” együtt. A sereget fejés idejére és éjszakára a lészakapukkal elkerített helyre zárták. Ez volt a „kosár”. A major a juhostársaság licitálása szerint éjszakaról éjszakára végig kosarazta az egész ugarhatárt. A kosár költöztetése a gazda kötelessége volt. A kosarazás befejezte után a visszamaradt juhganét azonnal „beforgatta”, azaz beszántotta. Ezt többre becsülték, mint az istállótrágyát.

– Szent György napjának hiedelemháttére is volt. A hiedelmek a mellékletben vannak megemlítve Adorjáni Juliánna gyűjteményében.

*Aldozócsütörtök* 1934 után a *konfirmáció ünnepe volt*.

A konfirmálandó növendékek ásták fel a papi lak veteményes és virágoskertjét. Aldozócsütörtök előtti nap a fiúk kimentek az egyház erdejébe és onnan zöld ágat vágtak. A cinterem kapujától a

templom ajtajáig diadalívet készítettek. A templomban a padoszlopokat is ilyenekkel kötötték össze. A lányok a faluból virágot gyűjtöttek, a szószekeket, a papiszekeket, az első padokat kidíszítették.

A konfirmáció az egyházban kialakult liturgia szerint ment végbe. A konfirmáció nem csak önálló egyházi tagságot jelentett, hanem a falu, az ifjúság közösségébe való belépést is. A konfirmált legényke ezután már részt vehetett a táncban, a karácsonyi kántálásban, a „Csorgóújítás”-ban valamint a nyári éjszakai csínytevésekben. A fonóba is beszerénykedtek. Farsangi maszkarának is öltözhetett. A lányok ezután járhattak fonóba, táncba, fogadhattak vizitát.

A megkonfirmáltak az ifjúság közösségébe való belépésének első alkalma az *áldozócsütörtöki határkerülés* volt, ami az ünnep paraliturgiáját képezte. Ebéd után a fiatalság a megbeszélthelyre összegyűlt. Elindult, az abban az évben búzával bevetett határt megkerülni. Régebben zászlót nem vittek, de az 1930-as évek közepén, a román tanító utasítására, az állami zászlót kellett vigeni.

– *A legelső határ* a Kelemen, rövidítve a „*Kelenvölgye*” volt. A régiek a kettős határ idejére utalva: „*Alsóhatár*”-nak nevezték. Nevezetessége a már említett „*Kútfő*” volt. A faluvégétől, a Szásznádas felé vezető úton, a „*Kelenvölgye hídjáig*” lementek, ott „*Bocor*” mellett feltértek, a „*Hüllő*”-n haladva a „*Nagyvám*” tetejére értek. A „*Hegymegé*”-n kereken járták a határt, majd a „*Határút*”-on a „*Szőlőtető*”-re értek.

*A második évben* a „*Szeles völgye*”-ben volt a búzahatár. Ide is a nádas úton jöttek a „*Szeles völgye*” hídjáig. Itt feltértek „*Évám*”-on, „*Kelenvölgye*” felett a „*Bükkalján*” elémentek és a „*Vámbércén*” a „*Szőlőtető*”-re értek.

*A harmadik évben*, a „*Felsőhét*”-en elémentek, „*Tilalmas*” tetejét érintve a „*Csere*” alján és a „*Bükk*” tetőn haladva, a „*Pusztavég*”-e, a „*Felszeg*” és a „*Szent János völgye*” felett elémenve szintén a „*Szőlőtető*”-re értek.

Bárhonnan indultak, bármelyik határt kerülték meg, körútjukat mindig a „*Szőlőtető*”-n fejezték be. Ez a „*Gödör*” falurész feletti, „*Laj*” szőlőoldal tetejét jelenti.



Az úton szép rendben haladtak. Régebben, az 1920-as években, a fegyelemre az idősebb legények vigyáztak. Elmaradni nem lehetett. Aki mégis megtette, a szülőknek jelentették, és a büntetést tőlük megkapta. Menőleg is énekeltek. Egy-egy búzatáblánál megállottak és egyházi éneket énekeltek. Leggyakoribb volt a „Jó Úristen, tekints hozzánk” vagy „Áldjad én lelkem az Urat” kezdetű énekek.

Az 1930-as években is az idősebb, katonaviselt legények vezették a csoportot. Se azelőtt, sem akkor, sem később *házas vagy belső ember a búzakerülésben nem vett részt*. Ez egyedül az ifjúság kiváltsága volt. Ebben az időben bizonyos távolságra, időközönként egy-egy búzatáblánál megállottak és egyházi énekeket énekeltek. Boldog volt, akinek földjénél az ének elhangzott, mert úgy vélte, búzája szebben fog teremni. Szép rendben értek ki a „Szőlőtető”-re.

Az 1940-es évek végén és az én időmben is már két csősz elől, két csősz hátul vigyázott a rendre. Elmaradni akkor sem volt szabad. A rendetlenkedők a következő évi búzakerülésben nem vehettek részt.

*Minden idők búzahatárkerülői a „Szőlőtető”-n, a 90-es zsol-tárral fejezték be útjukat*. Lent a falu népe, a kapuk előtti kispadon ülve várta, mikor hangzik fel a határkerülő ifjak ajkáról: „Tebenned bízunk, eleitől fogva” kezdetű ének. Ezután az ifjak és a gyülekezet többi tagjai a templomba vonultak délutáni vacsernyére.

*Püünkösöd nagyhetén* az asszonyok nagytakarítást végeztek. Ahol még olyan volt, a ház földjét újratapasztották, a ház falát kívül-belül világoskékre újrameszelték.

*Ünnep szombatján* a legények az erdőn kiszemelték a szép, kb. 5–6 méter magas hárs vagy nyírfát, melynek tetején szép lombkorona volt. Éjjel, lámpavilág mellett a faluba hozták. Ha nem kaptak kedvükre valót, akkor egy hosszú bükkfarúd végére, nyírfára vagy hársfára ágat kötöttek. „Csóvá”-nak nevezték ezt. Fel is virágozták. Egyet a templom elé állítottak, a földbe ásták hogy el ne dőljön. A többit, ki-ki a szeretője „kapuzábéjára”-hoz erősítette.

Nyáron, *Szent János napja a pipeiek fogadott ünnepe* volt. A szájhagyomány szerint valamikor hét szomszédos falu határát ezen a napon elverte a jég, aratásra nem maradt búza a pipei határon sem. A falu akkori lakói fogadalmat tettek, hogy ezen a napon semmilyen mezei munkát nem végeznek, Istenhez könyörögnek.

*Augusztus 15-e is jeles napnak számított.* A „csóréfejú” búzának két nyár kellett. Boldogasszony napján kezdték vetését, szeptember 8-ra, Kisasszony napjára fejezték be. A „két asszony között” vetett búza hozta a jó termést.

*István napjára, augusztus 20-ra,* a szőlőben a lágyszemre való kapálást be kellett fejezni. E napon falugyűlést tartottak. Zsitárokat, szőlőpásztorokat választottak, akik e napot követően tisztségükbe állottak. A „rendtartó” falu az egyént a közösség szabályainak betartására kötelezte. Egész tavasszal és nyáron eddig a napig mindenki akkor ment a szőlőbe dolgozni, amikor akart. Augusztus 20-a, István napja után a szőlőbejárást a közösség rendje szabályozta. Csak kedden és szombaton lehetett odamenni, hogy másnap a segesvári piacra friss gyümölcsöt és szőlőt vihessenek. A lábnymokat elgereblyélték.

A jeles napok közül Pipén is kiemelkedett, *szeptember 29., Szent Mihály napja.* A reformációt követő évtizedekben az unitáriusok, évente háromszor vettek úrvacsorát. Az 1694-ben tartott zsinat elrendelte a negyediket is. Ezt Szent Mihály napjára tűzte ki. Idők folytán az egyházban, egymástól különböző eljárások alakultak ki. Volt egyházközség, ahol a napján volt, máshol előtte vagy utána való vasárnap tartották. Az 1920-as évek végén megint zsinati határozat született, szeptember utolsó vasárnapjára rendelte az úrvacsoraosztást, és ezt „őszi hálaadás ünnepé”-nek nevezte. A pipei hagyományban, mint annyi helyen máshol, továbbra is Szent Mihály napi úrvacsoraosztás maradt. Öreg híveimtől hallottam, hogy *Szent Mihály napján volt a „pipei búcsú”.* Az id. Burus András kapcsán, a 70-es házsám alatt, megemlékeztem erről.

Szent Mihály napja *gazdaságilag is jeles nap volt.* A major e nap reggelén, harangozás előtt, a juhsereget behajtotta. Minden

gazda számba vette, hogy a tavaszi kihajtás óta milyen kár érte a juhállományát. A hiányt a major köteles volt megfizetni. Szent Mihály nap után a major a juhokat többet nem fejthette. Berbéceket engedett a „turma”-ba, melyek a jövő évi szaporodást biztosították.

*Október 16. – Gál napja* újra jeles napja volt Pipének. A falugyűlés erre a napra tűzte ki a *szüret kezdetét*. Megint beigazolódik, hogy az egyén életét a közösség íratlan törvénye irányítja. Senki sem szüretelhetett akkor, amikor akart, hanem amikor a közösség határozata kitűzte. 1953-ban a szőlő rothadása miatt Szent Mihály nap (szeptember 29.) után való héten szüreteltek. Rendes körülmények között a hagyományos kezdet Gál napján volt. Minden család ekkor kezdett szüretelni.

Pipén a szüret segítséggel végzett társas munka volt, ünnepi jelleggel. A családtagok mellett részt vettek benne a közeli és távoli falvakból jött rokonok, ismerősök, jó barátok is. Legközelebről, Szásznádasról jöttek. A „Partium”-beli Magyarzsákodról Székelyvéckéről, Székelyszállásról, Csöbbsől, Bordosról, Ravából is jöttek a segítségek. A pipei szüret vonzasköre még ennél is tovább terjedt: Bún, Szentersébet, Kis-és Nagysolymos, Székelykeresztúr környéke, Cserefalva, a két Kede, Nagyalambfalva.

A szüretet megelőző héten, a ház népe nagy sürgés-forgásban volt. A férfiak a kádakat, rőcöket (puttonyokat), a sajtoló darabjait alaposan kimosták. A hordókat többször jól kiforrázták. A forró vízbe diófalapít tettek. Ettől kapott szép színt. Hideg vízzel kiöblítették. Aki bő termés alkalmával úgy látta, hogy mustja elszűrésére nincs elég hordója, az a nádasi szász kádárnál újat szegődött. Ahány literes volt a hordó, annyi liter must járt érte. Az új hordót többször kiforrázta, majd hideg vízzel megtöltötte. Pár napig így hagyta, hogy a hordó szívja meg magát vízzel és ne a beletöltendő musttal.

Az asszonyok, ünnepi előkészület szerint sütöttek, főztek. Friss kenyeret, kalácsot sütöttek. Erre az alkalomra hizlalt libát, rucát vagy más majorságot levágták, megsütötték. *A szüreti étrend fő eledele a „juhtokány” volt.* A gazda mostanra egy

„kirlán”-t (tavalyi bárányt) nevelt, vagy egyik meddő juhát vágta le.

A szüretnek *ünnepi jelleget a tánc adott*. A legények bírójuk vezetésével, a zenészeket már jó előre megfogadták. Véckéről „Zoli bandáját”, vagy a távolabbi Szenterzsébetről „Forgács János zenekarát”. A szegődség a szüret egész idejére szólt, ami a jó terméskor 4–5 napig is eltartott. Fizetésük meghatározott pénzüsszeg, a gazdáktól összegyűjtött must és szőlőajándék volt. Nappal kint kosztotak a hegyben, a szüretelőknél. Vacsorázni a sorban kijelölt lányos házhoz mentek.

A szüretet a vasárnap esti szüreti bál vezette be. A Kultúrotthont az ifjak kidíszítették. A leányok szőlőt hoztak. A legények hajlékony mogyorófaágot szedtek, körívbe hajlították, szőlőgerezdből koszorút kötöttek rá. A mennyezet közepére felfüggesztették. A terem felső négy sarkába átlósan kihúzott drótszálakra is szőlőgerezdeket aggasztottak.

A szüreti bál műsorát a lelkészné-tanítónő rendezte és nyitotta meg. *A megnyitó után, a „csősztánc”* következett. Hat pár ifjú járta. *A leányok* két ágba font hajjal, pipei népviseletben (ránchos fehér ing, piros lájbi, piros szoknya, melyet az aljától egy arasznyira fekete bársony csík díszített, magyaros mintával hímzett fehér kötény) táncoltak. *A legények* lábszárhoz simuló fehér harisnyában, kemény magyarszárú csizmában, fehér ingben, fekete lájbiban táncoltak. Fekete kalapjukon „árvalányhaj” lengett. A tanítónőjük által betanított „Ritka árpa, ritka búza, ritka rozs” dallamára táncoltak. Volt, amikor a Pipéről nősült szebeni Szakács Ernő tanította be azt a táncot, amelyet az ot-tani magyar színjátszó csoporttól tanult: „Nincsen szebb a magyar lánynál” kezdetű ének dallamára. Olyan szüreti bál is volt, amikor csak a legények járták a zsákodi Szél Vilmostól tanult csűrödngölőt.

Az ifjak *a csősztánc után egyfelvonásos vígjátékokkal* szórakoztatták a zsúfolásig megtelt kultúrotthon közönségét. *A szünetekben szavaltak* és a „Mi dalaink”-ból *népdalokat énekeltek*. *Műsor után tánc és szőlőlopás következett*. Helybeli vagy idegenből jött legények, fiatal házasemberek fel-felugorva, igye-

keztek a drótról szőlőgerezdet szakítani. Zsákmányukkal siettek elmenekülni a csőszök elől. Kárba vesztett igyekezet volt. Az éber csőszök elfogták, a legénybíró elé vitték őket, aki pénz-bírságot ítélt rájuk. A tánc szünetében a legények és leányok „karéjba” fogózva énekeltek. A szülők a fal melletti padokon üldögéltek és az ifjakkal együtt énekeltek. Tavalyi borral kínálgatták egymást. Tánc közben csárdást és „marosszéki”-t jártak. Kedvelték a „valcer”-t is. Az ifjabb generáció közül egy páran a tangóval is megpróbálkoztak. A pipeiek kedvenc nótája, ez volt:

„Hegyen ülök, búsán nézek le róla,  
Mint a boglya tetejéről a gólya,  
Lent a völgyben lassú patak csörgedez,  
Az én szívem bánatának képe ez.

Kihajtottam Virág ökröm a rétre,  
Leveretem a harmatot előle.  
Nem hallom a Virág ökröm kolompját,  
Az én babám mással éli világát.”

Éjféλι szünetkor a legények a mennyezetről a koszorút leakasztották. A legénybíró vezetésével elárverezték. A koszorú árából és a lopások bírságából begyűlt pénzzel fizették a zenészeket. Éjfél után 1–2 óráig táncoltak. Ekkor mindenki sietett haza, hogy másnap friss erővel kezdhessen szüretelni.

*A pipeiek közösségi érzésére jellemző hogy a falu népe egyszerűre, egy napon kezdett szüretelni.* Korán reggel a kapuk előtt már sorjázta a kádakkal megrakott szekerek. Körülöttük a család apraja-nagyja és a meghívott vendégek. A cigányok is már most munkába állottak. Zenekíséret mellett, énekszóval haladt a menet a Szőlőhegybe. Odaérve a szekereket az alsó szőlőtábla alatt levő útra állították. Az állatokat a járomból kifogták és a rúd fejéhez kötötték, takarmányt téve eléjük. A gazda a háza népét, segítségét beállította a szőlősorokba. Először végigjárta az egész területét, megvizsgálva, nincs-e valahol lábnyom vagy

megszedett tő. Ha ilyen talált, tolvajokra gyanakodott. Észrevételét jelentette a zsitárnak.

A szüret minden családnál a kicsi pohárral kezdődött. A gazda saját főztű szilva vagy vackorpálinkájával sorba kínálta munkáisait. Poharaikat: „Isten segítsen” köszöntéssel koccintották el. Jó kedvre derülve láttak munkához. Két-három asszony törökbúza-hordó kosárral előre ment, a szebb gerezdeket minden tónél kiválasztva, állani és eladni való szőlőt szedett. Utánuk a többi segítségek megkezdtek, soronként a szedést. Minden két munkás, egy-egy szőlősort vett maga elé. Egyik a tőke jobb, a másik a bal oldali gerezdjeit szedte. Metsző ollóval, fanyelű bicskával, kacorral vagy éles késsel dolgoztak. Mázas vederbe vagy fonott kosárba szedték a szőlőt. Mikor edényük megtelt, a „rőc”-be<sup>51</sup> töltötték. A család legényfia vagy fiatal házasembere volt a rőchordó. Az összegyűlt szőlőt háromágú fával jól „összedürückölte”. A rőcöt a hátára vette és a szekérhez vitte. A szekérlajtorjához egy széles foszni-deszka volt támasztva. Ezen vitte fel a munkás a rőcöt a kádhoz és beleürítette. Majd újra visszament a szüretelőkhöz. Közben a szőlőutakon megjelentek a muzsikus cigányok. Lányok és legények és még fiatalabb házaspárok is félbehagyták a szedést, és a zenészek mellett, kettőt-hármat fordultak, majd újra szüreteltek. A cigányok is tovább mentek. Végigjárták a szőlőhegyeket élénkítve a szüret hangulatát.

Szüretkor újra családlátogatásra nyílt lehetőségünk. Most erre már nem bent a faluban, hanem kint a szőlőhegyen. Részt vettünk híveink jó kedvű munkájában. Minden gazdánál beálltunk a szüretelők sorába. Leszedtünk egy-két veder szőlőt. A szüretelőkkel elbeszélgettünk, eldalolgtunk, közben egészségükre és jó munkájukra köszöntöttünk a felkínált pálinkás pohárral. Szeltünk az ünnepi fehér kalácsból, aztán átléptünk a szomszéd gazdához. Így jártuk végig a szüret napjaiban híveink szőlőhegyét.

Déli harangszóra a munka félbemaradt. Akinél elért, az a gazda zöld asztala mellé ültetett. Vidám zeneszó mellett fogyasztottuk el a szüreti ebéd hagyományos étrendjét, ami juhflecken

---

<sup>51</sup> Puttony.

vagy majorságsült, kenyér és szalonna túróval, hagymával volt. Az ebédet pálinka előzte meg, bor zárta be kalács nyomatékkal.

Ebéd után folytatták a szüretet. Alkonyat táján befejezték az az napi szedést. Az asszonyok az állani vagy eladnivaló szőlőt, a kosarakkal hazavitték. Ezeket nem rakták szekérre, nehogy a gerezdek összezúzódjanak. A férfiak befogták állataikat és a szekeren levő teli kádakkal hazaindultak. A legények ének és muzsikaszóval vonultak be a faluba. A cigányok a kijelölt lányos házhoz tértek vacsorázni. A gazdák a szekereiket behajtották portáikra. Mire a szekérről a kádakon kívül egyet-mást lepakoltak, addig a már kész volt a juhtokány, meleg puliszkával. Asztalhoz ültek, pálinka és bor kíséretében vacsoráztak. Vacsora után a férfiak a szőlőt leörölték. Fogaskerekű örlőt használtak. A leörölt szőlőt az előkészített sajtolóba tették. A nagyobb szőlősgazdáknak vasöntvényből készült sajtolójuk volt. A „Pali fiaknak” közös, nagy sajtolójuk volt. A többi szőlősgazdák vagy a nagyobb szőlősgazdáknál sajtoltak, vagy a felszegi Orbán Áron, régi fasajtóját használták. Az előmustot levítették a pincébe, ahol a „lijú”<sup>52</sup> segítségével, a már kiáslagolt hordóba töltötték. Amíg a megszorított sajtolóból a must lassan csepegett, addig egy üveg óborral felszaladtak a „kulturba”. Egy nótát táncoltak. Majd megint hazasiettek és a lecsepegett mustot elszűrték, a sajtolót újratöltötték, újra visszamentek a táncba. Egy szorítás – egy perdülő. Így tartott ez a szüret végéig, minden este. Az éjjeli sajtolásra azért volt szükség, hogy másnapra a kádak újra üresek legyenek.

A szüret befejezte utáni reggelen a muzsikus cigányok a legények kíséretében sorra járták a falu házait. Minden gazdához betértek egy-egy rövid nótát elzendítettek. Egy-két liter mustot, egy-egy tányér szőlőt kaptak. A mustot hordójukba töltötték, a kapott szőlőt kosaraikba, és zeneszerszámaikkal a fogadott szekérre pakolták. A falutól elbúcsúztak.

<sup>52</sup> Kifolyóval ellátott öblös faedény, mellyel a bort vagy a mustot a hordóba töltik, kifolyóját bádog- vagy rézlemezből formálják, s szegezéssel erősítik az aljára.

A cigányok után a zsitárok keresték fel a gazdákat. Fizetésüket gyűjtötték össze. Jó termés esetén egy-egy zsitárnak 30–40 veder bora is összegyűlt. A muzsikások és a zsitárok után a belsőemberek fizetése következett: a papé és a kántoré, amint azt már a 40. házsám alatt ismertettem

Szüret után az asszonyok az állószőlőt rudakra kötözték, az „elsőházban” vagy a kamarában a gerendákra felakasztva, sok esetben még húsvétig is eltartották. A gyermekek kedvenc csemegéje volt. A férfiak a sajtolás után maradt malátát egy kádba, légmentesen betaposták, szalmával és agyagos földdel letapasztották. Ebből „trébely” pálinkát főztek.

Ünnepi jellegével, az 1953. évi szüret emelkedett ki, amint arról már a 2002. évi *Unitárius Naptár*ban megemlékeztem, és a mellékelt írásokhoz csatoltam. Főtisztelendő dr. Kiss Elek püspök úr vett részt a szüreten.

Az unitárius Pipén, *november 1.* a halottak napja is a jeles ünnepek között foglalt helyet. A hagyomány szerint elődöm felesége katolikus lányból lett unitárius papné kislánya meghalt. Sírján halottak napján gyertyát gyújtott katolikus szokás szerint. A pipeiek is követni kezdték papnéjuk szokását. A szájhagyományra alapoztam, mely a papné gyermekére hivatkozott. Az anyakönyvet később elemeztem. Abban Kozma Béla lelkész elhalt gyermekére nem kaptam adatot. Az ő leánytestvére temette el gyermekét a pipei temetőbe. A szájhagyományban a pap felesége és testvére felcserélődhetett. Azért lassan-lassan általános szokássá vált a halottak esti világítás. Az én időmben a szokás már odafejlődött, hogy nappal rendbe hozták a sírokat és azok környékét. Alkonyat után, mikor már besötétedett, megkondult a harang. A harang hívó szavára a falu népe szerettei sírjához sereglett. A már előbb odahelyezett gyertyákat meggyújtották. Misztikus fénye beragyogta az egész temetőt, messziről látszódtott. A harmadik harangszóra a palásttal a vállamon, Bibliával a kezemben én is megindultam a temető felé. Odaérve megállottam a nagy cseresznyefa alatt. A pipei unitáriusok ajkáról felhangzott az ősi zsoltár: „Tebenned bízunk eleitől fogva”. Imára kulcsoltuk kezünket. Halottainkra emlékezve az élőkért



esedeztünk. Az ének után fellapoztam bibliámat, vigasztalásul Jézus szavát idéztem: „...a kövek fognak beszélni”. És a kövek beszéltek is, kinek-kinek a maga köve. Amire az „Ámen” után felhangzott a záró ének, a gyertyák fénye is kihunyóban volt. Minket halottaink világító emléke kísért haza, csendes álomra, jövődő holnapra. Negyvenévi szolgálatom alatt ez a szertartás hatolt legmélyebbre a lelkemben. Úgy látszik, a misztika az unitárius embert is megejti.

*November 15.* az egyetlen unitárius jellegű ünnep, a pipei hagyományban nem vert gyökeret. Az ilyenkor templomba hívogató harangszó kevés meghallgatásra talált. Vagy e nap estéjén, vagy előtte, illetve utána való vasárnap tartottunk ünnepélyes istentiszteletet.

November csendet borított a mezőre, szőlőhegyre. Annak munkásai udvaraikra, házaikba húzódtak. A férfiak állataik körül forgolódtak. A téli tüzelőt készítették elő. Az asszonyok, a konfirmált leányok orsóikat kezdték pergetni. *Mindkét korosztály számára a faluban két-két helyen volt fonó.* Egy-egy az Alszegben, egy-egy a Felszegben. A legények nem a helyszínben, hanem a személyben válogattak. Szívük irányította őket az egyik vagy másik leányfonóba.

Igaz, valamikor a két „Szeg” között társadalmi ellentét feszült. Az alszegi szülők nem vették jó néven, ha fiúk, leányuk, felszegi társaikkal szórakozott. Kicsi falu volt, de magyar széthúzás nélkül nem élhetett meg. A mi időnkben az ellentétek simulni kezdtek. A fonókon kívül több olyan alkalom adódott, ahol a két falurész fiataljai együtt lehettek, mint: az önképzőkörszerű összejövetel, a határkerülés, nyári vasárnapi tanítás stb.

*Pipén is járta a mondás: „Katalin, ha kopog, karácsony locsog”* és fordítva. *András napján* a fiatalok itt is *jövendőlésbe* bocsátkoztak. *„András napján, ha böjtölsz, megálmodod ki lesz a párod!”* A fiatal leány ezzel a mondókéval hajtotta álomra fejét:

„Ágyam járom, párnám zárom,  
András, mondd meg, ki lesz a párom?”

András napja után *decemberre, advent hónapjára virrad-tunk. Karácsonyra készült a falu népe*. Négy vasárnapon át a gyülekezet az eljövendő gyermekről szóló prédikáció-sorozatot hallgatott. A *közbeeső Mikulás* csak a mi gyermekeinknek cipőjébe rejtett ajándékot. *A faluba nem járt*. Az adventi böjt a pipei unitáriusokat nem érintette.

A pirkadó hajnal csendjét disznóvisítás zavarta fel, perzselés lángja csapott az ég felé. A disznóölés társas munka volt. Komák, kománék, szomszédok segítettek egymásnak, és vidám nótaszóval fejezték be a disznótort.

Bizonyára a tisztuló bornak és a disznóázaléknak köszönhető, hogy a legtöbb lakodalom és keresztelő éppen decemberre esett. Csak nagyhéten volt vigasságtilalom. A fiatalságra ekkor a mulatozás helyett komoly feladat hárult. A legények két csoportra osztva, szekerrel járták a falut. Az egyik az Alszeg, másik a Felszeg végétől indulva sorra járták a falut. Minden háztól felgyűjtötték a kapu megé kitett hasábfát. Az iskola udvarára vitték, ott felfűrészelték, felaprították és a templomban, a legények karzatán szép rendben elrakták. Télen a templomot ezzel fűtötték. A leányok kettes-hármas csoportban szintén végigjárták a falut. Házanként, kézikosarukba tojást, lisztet, cukrot, almát, diót gyűjtöttek. A papi lakon a tiszteletesasszonynak átadták. A nagyhét egyik estéjén néhány presbiterasszony, a feleségem irányításával a kapott anyagból aprósüteményt (holdat, csillagot, szívet, perecet) formált, megsütötte. Minden 1–14 éves gyermeknek csomagot készítettek.

Az ünnepet a Húsvéthoz hasonló előkészület vezette be. Csak a bárányhúst váltotta fel a disznóázalék, kolbász, májas.

A pipei jeles napok gyöngyszeme a *karácsonyi kántálás* volt. A legények a nagyhét minden estéjén összegyűltek kántálási éneket és köszöntőverset tanulni. Maguk közül beköszöntöket választottak. Arra figyelemmel voltak, hogy leányos háznál a lány szeretője mondja a verset. Két kezet is választottak, kik a kántálás rendjére vigyáztak a pénzadományt összegyűjtötték. Ebből fizették az ünnepi tánc költségeit.

Ünnep szombatján délután a konfirmált legények még egy próbát tartottak. Aztán egy csoportban megindultak házról-házra kántálni. A „szocializmus” éve előtt a belsőembereknél, a lelkésznél és a kántornál kezdték. Ezen évek alatt már nem tettek társadalmi kivételt. Egyik esztendőben az Alszeg, másikban a Felszeg végén kezdték a kántálást. Így a belsőembereket is házsámuk sorrendjébe illesztették.

Az udvarra belépve szép rendben az ablak alá sorakoztak. A téli csendet felzengte a templomi használatból kiszorult énekük:

„Betlehembe születék,  
Krisztus e világra.  
Jászolyba helyezték,  
Posztóba takarva.  
Angyalok őt hirdették,  
A pásztorokat inték,  
Mennének víg szívvel,  
Hogy Jézust keresnék fel,  
S látván, Istent dicsérnék,  
Hálaadással tisztelnék.”

Az ének után a kijelölt legény belépett és így köszöntötte a ház népét:

„Egy fényes csillag gyúlt fel Kelet egén,  
S a Bölcseket Betlehem felé vezeté,  
Angyali szózat üdvözölte a pásztorokat  
Jézus születése hajnalán:  
Ime, hirdetek néktek nagy örömet,  
Mely az egész emberiségnek nagy öröme leszen,  
Született nekünk Megváltónk,  
Ki az Úr Jézus Dávid városában.  
E csillag vezérelt minket is  
E tisztos házhoz, hogy a ház lakójának  
Örömet és békét hirdessünk.

Örömet és békét, kicsinynek és nagynak,  
Hogy szeretet legyen e ház lakójának,  
Hogy a kevés hátralevő napokat  
Engedje az Úr, egészségben és békességben  
Eltölteni.

Segéljen az Isten átmenni az újévbe  
Ott is segéljen gazdag és bő áldásával!  
Ezeket kívánom!”

A házigazda „visszafelelt”:

„Én is igen szépen köszönöm  
Őcsém-uram szépen mondott szavait,  
Én is azt kívánom, hogy a jó Isten  
Virrasszon fel a holnapi napra,  
Úgy mint , karácsony első napjára,  
Jézus születése napjára,  
Mint karácsony másodnapjára,  
Mint István napjára,  
Úgyszintén harmadnapjára  
És a kisdedek napjára is.  
Ezeket a kevés hátralevő napokat is,  
Engedje az Úr eltölteni  
Békében, egészségben.  
Vigyen át az Újévbe,  
Adjon erőt, egészséget, áldott békességet,  
Boldog Újévet!”

A háziak az erre a célra sült tejfölös lepénnyel és pénzzel ajándékozták meg a kántálókat. A lepényt az erre kijelölt legény a tarisznyájába gyűjtötte. A pénzt a kezes vette át és beírta füzetébe.

A kántálók az „Áldjad én lelkem az Urat” kezdetű zsoltár eléneklése után tovább haladtak. Miután a falut végigjárták, lepényből és közösen vett borból áldomást tartottak.

1992-ben egy alkalommal visszalátogattam Pipére. Érdeklődtem, szokás-e még kántálni? A válasz megörvendeztetett. A sorvadó faluban a szokás akkor még életben volt. Igaz, ifjúság

már nem volt. De a még járóképes, a magukban életerőt érző egykori legények 60 évük ellenére is végigkántálták a falut. A régi szokás szerint minden házhoz beköszöntöttek énekkel és verssel. Mint egykor legény a szeretőjéhez, most az özvegyember, új élete kezdéséhez kiszemelt özvegyasszonyhoz köszöntött be.<sup>53</sup>

Az öregek után visszatérek az én időbeli fiatalokhoz és szokásokhoz.

A karácsonyi úrvacsoravétel is a húsvétihoz hasonlóan történt.

*Elsőnapján* a délutáni istentisztelet alkalmával tartottuk a gyermekek karácsonyfa ünnepélyét. A csillogó karácsonyfa alatt a gyermekek szavaltak, megkapták csomagjaikat. Jobban örvendtek ezeknek, mint az otthoni ajándékoknak. Tánc ezen a napon sem volt.

*Másodnapján* kora reggeltől harangozásig, a fiatal házasemberek egymást átölelve végig énekelték a falut. *István barátait köszöntötték*, akik kaláccsal és borral kínálták meg tisztelőiket. A két templomozás között és után is tovább istvánoltak. Este rendszerint színdarabos bál volt. Ha valamilyen okból nem került sor a színdarabra, azért a fiatalság tánca el nem maradt. Itt, a házasemberek is megforgathatták párjaikat.

*Harmadnapján a Jánosokat* köszöntötték. Vecsernye után és este tovább táncoltak a fiatalok.

A pipeiek az ünnep végére jutva a hétköznapi közeledtére is gondoltak. Harmadnapján, vecsernye után, a házasemberek falugyűlést tartottak. Megválasztották „a falu szolgálit”: harangozót, majort, tehén és disznópásztort, baktort, zsitárokot. Egy-egy tisztségre több jelentkező is volt. Mindegyik előterjesztette, mennyi fizetést kíván. A falugyűlés „árlejtéssel licitált”, minden-hova a legkevesebbet igénylőt választotta. A harangozót azért választotta a falu és nem az egyházközség közgyűlése, mert az nem csak az istentisztelet idejét jelzi, hanem reggeli, déli, estéli és „nagy idő elleni” harangszóval a falu érdekét szolgálja.

<sup>53</sup> ADORJÁNI R. K. 2004, 15–16.

Harmadnapjával Pipén nem fejeződött be az ünnepi istentisztelet sorozat.

*Negyednapján, aprószentekkor*, rendes hármás harangszóra mentünk templomba. Ekkor inkább a gyermekek voltak jelen. A prédikáció nekik szólt Heródes gyermekgyilkosságáról. Templomból kijövet a gyermekek elindultak „*aprószentekelni*”. Minden házhoz bekopogtak és köszöntötték a családot. Kalácsot, pénzt kaptak ajándékba.

*A pipeiek*, az ünnepen hitüket gyakorolták, *ünnep után a hiedelmek világába merültek*. Szilveszter napjának is gazdag hiedelemvilága volt. A hiedelmek a mellékletben vannak megemlítve Adorjáni Juliánna gyűjteményében.

*Szilveszter estéjén* a falu népe színdarabos bálban vigadozott. Éjféle 12 óra előtt tíz perccel megszólaltak a harangok. A muzsikus letette a vonóját. A táncos párok, ifjak és öregek a hálaadó imára a templomba vonultak. „*Isten nevében kezdtük el, az Ő nevében fejeztük be*” az esztendőt. *A pipei unitárius magyar ember jól tudta: "Ha ő segít, mi sem nehéz, Ha ő elhagy, erőnk elvész."*

*Emlékeztető soraimat, Isten nevében kezdtem el, az Ő segítségével fejezem be.*

Isten segítségével vettem kezembe gyülekezeti naplómát és házaltam végig a falut, házról-házra. Név szerint feljegyezve, az akkor élt 368 hívünket. Újraéltem a velük együtt eltöltött ifjúkori éveinket, amikor az írásban 1235 óta ismert falu életét, a közösség hagyományos, íratlan törvénye irányította. Az egyén vallás-erkölcsi, társadalmi, gazdasági életét is ez szabályozta, de védelmezte is.

Ehhez a faluhoz szól az Olt partjára szakadt fia, Simó Ödön (Edmund), kinek fejére egykoron a keresztelővizet én csepegtettem. Aki „Félédes feledések” között zárja szívébe „Kútffó”-t, valamint a többi szépen simogató emlékeit.

„Csorgó, mézédés must-emlékeim nosztalgikus erővel a régi múltba tűnt idillikus időket idézik fel emlékezem szőlődombjain, minden október eleji színváltozáskor,

szőlőszüretük idején, amikor daloltak a domboldalak és dalolt az ember lelke is.

Soha nem felejthető érzés volt, amikor megszelhettük a frissen sült kenyeret és „lágý” szőlővel csemegézhetett a család, elfeledve minden gondot, bút, bánatot, keserves munkát, jégverést és felhőszakadást. Mert baj akkor is volt bőven, de áldás is.

Ahányszor sorsom úgy hozza, hogy átutazhatok szülőföldem határvidékén, vagy hazalátogathatok az egyre ritkuló rokonaim, ismerőseim meglátogatására, de leginkább az egyre szaporodó sírkövekhez, fejfákhoz az „Újtemetőbe”, amely már egyáltalán nem „új”, „Kerekszőlő”-höz, Halottak napján vagy bármikor, mindig elszorul a szívem az emléektől, és nem azt a látványt, nem azt a lehangoló, szívfacsaró képet, lepusztult, elgazosított, elvadult tájat akarom látni szemeimmel amely fogad, hanem azt a régít, azt az összehasonlíthatatlan, megnyugtató, Isten felé emelő képet, amelyet a szívem gyermekkori gyolcsvásznára rögzítettem, azokat hívom ilyen alkalmakkor elő és vetítem ki lelki szemeim elé

Mert azt akarom látni mindig, amíg csak élek és félédes, kesernyés, savanykás vagy néha túl édes borok ízét, aromájának emlékét csöppintve nyelvemre, kortyintva az emlékek poharából, feledni próbálom mindazt, ami keserű volt, kegyetlen és mostoha...

Nem, nem a szülőföldet akarom elfelejteni, mert abból csak egy van, és sohasem mostoha, hanem csak a rossz emlékeket, a kínokat, a sorstalan sorsot, a szenvedéseket, de még azokat sem elfeledni kívánom, hanem egy kissé megszépíteni, megszelídíteni az idő távlatában, hogy az idő múlásával, amikor egyre távolabb leszünk a bölcsönktől és napról-napra közelebb a koporsónkhoz, az anyaföld sárga rögéhez, akkor minden megszépülve, átértékelődve tágulhasson ki ebben az érthetetlen és végtelen dimenzióban...

Még sokáig látni akarom lelki szemeimmel a kis szőlőfalum szorgosan megművelt, arany búzakalászokat rin-

gató, kukoricasukogásos szántóit, kenderes, virágos réteit, kaszálóit, hangulatos, élettől, daltól, énektől zengő szőlőföldjeit, árvalányhajás domboldalait, kaszapengető nyarait, Kútffő kiapadhatatlan forrásából friss vizet merítő és ivó arató lányok, kaszás legények verejtekécspeppjeit.

Mert ez az igazi szülőföld, amelyben benne van az erdők susogása, a patakok, csermelyek csobogása, a szellők lágy simogatása, viharok, vad vizek zúgása, a harmatos hajnalok pirkadása, a lenyugvó nap, a meleg esték bársonya, az elfáradt, kerges tenyerű emberek sóhaja, dala, éneke, tánca, munkája, szenvedése és mulatsága, az éjszákák hűvössége és neszezése, a nappalok forrósága vagy fagyja, farkasüvöltés, kutyaugatás, lónyeringés, kakasszóra ébredés, hajnali madárdal, holdfénynél munka, álmodozás, családtervezés, gyermekzsivaj. És sok-sok élet, hagyományörzés, tisztelet egymás iránt, a másság iránt, meg sok-sok szeretet, egyetlen élet alatt.

Lelkemben féltédes feledések kavarnak, de még tart a hit és él bennem a remény, hogy „lesz még szőlő és lesz még lánykenyér”... Hogy lesz még hit, élni- és tenniakarás, lesz még utánpótlás, lesz még születés, nemcsak temetés, hogy nem hal ki, nem néptelenedik el e kis bölcsőhely, hogy lesz még hazaváró, hazahívó harangszó, amely ércesen zeng még sokáig ez áldott szülőföld népének lelkében és nem valahonnan az atlantiszi mélységekből.

Keserű, féltédes feledések és egyre édesebb emlékek jutnak eszembe, te drága szülőföld, te felejtethetetlen erdélyi bölcsőhely, ahányszor csak rád gondolok. Várj rám, várj ránk meleg fészekedből kirepültekre, mindenkoron.”

Visszaemlékezését *Kútffő* című, mindnyájunknak ajándékozott versével teszi még meghatóbbá:

„Ahol a tisztavízű forrás fakad  
és aratók szomját enyhíti,  
hol ebsaholásra elinal



pisztráng, csík és ebihal,  
hol a nádas rengetegében  
rigó dalol, poszáta fészkel,  
hol a dombok összebújnak  
hideg éjszakákon völgyet melengetni,  
hol a Csillag-hegy égre szórja  
kecskecsicsú szőlő szemeit,  
hol hajdanában hordók gurultak  
kékköves levükkel a mélybe,  
hol a tehenek feszülő tőgye  
kolompolt estéknént Kelemőgye-  
pataka mentén hazafelé,  
a falu felé, hol gondos gazdaasszony  
kaput tárt, sajtárral várta  
Bimbóját, Csokrosát, Ruzsiját,  
és csebernyi friss kútvízzel  
csillapította jószága szomját,  
hol bivalybika bögésétől  
darabokra esik szét a rét,  
hol apám kaszájának élén  
a felkelő nap fénye százfelé szakadt,  
én gyermekként összegyűjtöttem  
az apró igazgyöngyöket a harmatos fűből  
és cserépkorsókkal indulhattam  
Kútfőre kristályvízért, életvízért  
Boczár-tető magasságából le a mélybe,  
majd a friss vízzel felkapaszkodva  
a fáradt, izzadt testű kaszások  
úgy vették szájukba a korsó csutoráját  
mint mellbimbó gombját a csecsszopó...

Ott, ott azon a tájon, ott van az én hazám.  
Ott van az én örök kiapadhatatlan forrásom,  
Kútfőm, életet adó vizem..  
S kis templomunk tornyából  
Értünk szól a harang: hazavár”

*Simó Ödön visszaemlékezésével, megható versével búcsúzom.* Isten segítségével lapoztam fel az anyakönyvet, melynek adataiból az egykor életerős, gyermekzajos, ifjúdalos, jeles napok szép szokásaival színezett, de a kollektivizálásnak betudhatóan, sorvadó falu képe szomorkodik felém. Az anyakönyv lapjairól a messze szóródott utódok nevét is fel tudtam idézni több nemzedéken át. Száz év történéseit idéztem fel. Az elvándorlás csak fizikai értelemben történt. Hiszen, eddig még legtöbben a gyermekeiket otthon keresztelték, és az ifjak nagy részét a pipei harang hazahívta egymásnak húséget fogadni. A szétszóródott, más tájakra telepedett utódokat emlékeztetni akartam a „Kerekszőlő” rögeire, melyek Ady Endre szavaival „koporsó kötéllel kötnek”. E rögök alatt nyugosznak a gyökerek, melyekből a messzire hajló ágak sarjadtak, és amit Pál apostol gondolatával toldhatok meg: „*Ha a gyökér szent, az ágak is azok*”.<sup>54</sup>

Ámen.

---

<sup>54</sup> Rom. 11.16.